

УДК 338.65

Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика

Літинська В.А.

к.ек. наук, доцент

доцент кафедри Управління персоналом і економіка праці

БЕЗРОБІТТЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПРОБЛЕМА НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

UNEMPLOYMENT AS A SOCIAL AND ECONOMIC PROBLEM OF UKRAINE'S POPULATION

АНОТАЦІЯ.

В статті розглянуто сучасний стан безробіття в Україні. Досліджено його причини, особливості, а також запропоновано заходи щодо розвитку рівня зайнятості. . На сьогодні в Україні прослідковується тенденція невідповідності кількості безробітних, зареєстрованих у державній службі зайнятості, кількості найнятих робітників, які скористалися послугами служби зайнятості, та потребі у робочій силі.

АННОТАЦИЯ.

В статье рассмотрено современное состояние безработицы в Украине. Исследованы его причины, особенности, а также предложены меры по развитию уровня занятости. . На сегодня в Украине прослеживается тенденция несоответствия количества безработных, зарегистрированных в государственной службе занятости, количества наемных работников, которые воспользовались услугами службы занятости и потребности в рабочей силе.

ANNOTATION

The article deals with the current state of unemployment in Ukraine. The reasons, peculiarities, as well as measures for the development of employment level were investigated. . Today in Ukraine there is a tendency of inconsistency of the number of unemployed registered with the state employment service, the number of hired workers who used the services of the employment service, and the need for labor.

Ключові слова: безробіття, населення, ринок праці.

Ключевые слова: безработица, население, рынок труда.

Key words: unemployment, population, labor market

Постановка проблеми. В умовах переходу України до ринкової економіки та кризових явищ, які спіткали Україну за останні роки, проблема безробіття стала однією з найголовніших проблем вітчизняної економіки. Безробіття – це таке соціально- економічне явище, коли частина економічно активного населення не може знайти застосування своїй робочій силі й стає «зайвою». На сьогодні, за даними ООН, близько 800млн осіб, тобто кожен третій працездатний у світі не має роботи взагалі, або має сезонний чи випадковий заробіток. Чим нижчий рівень соціально-економічного розвитку країни, тим вищий рівень безробіття і навпаки [1]. У ринковій економіці безробіття виступає як результат взаємодії між попитом на робочу силу та її пропозицією. У країнах з розвинутою економікою безробіття може стати, як правило, наслідком зростання виробництва і його структурної перебудови в результаті науково-технічного прогресу, скорочення виробництва якогось товару внаслідок його неконкурентоспособності, що веде до скорочення зайнятості населення. Українське безробіття принципово відрізняється за своїми передумовами від аналогічних явищ у країнах Заходу. Справа в тому, що в даний момент наша країна ще не вийшла з економічної кризи, яка протікає в усіх сферах суспільства. Ця ситуація зумовлена безліччю факторів – як економічних, так і соціальних і політичних. На тлі

саме цієї кризи виник основний фактор, що сприяє виникненню і зростанню безробіття в країні – це вивільнення робочої сили на етапі загального спаду виробництва, що призвело до розпаду господарських зв'язків, закриття підприємств, значних скорочень централізованих інвестицій. Специфіка українського безробіття визначається також тим, що на відміну від країн з розвинутою економікою, з їх перевиробництвом товарів і обмеженістю ринку, в Україні немає непереборних перешкод для створення нових робочих місць для безробітних, адже ємність українського ринку для виробництва товарів фі послуг далека від вичерпання [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання регулювання зайнятості та безробіття знайшли відображення у працях вітчизняних науковців, таких як: С.І. Бандура, В.В. Близнюк, Д.П. Богині, І.К. Бондар, Е.М. Лібанової, Ю.М. Маршавіна та багато інших. Це свідчить про те, що безробіття не було предметом самостійного дослідження в Україні. Значний внесок у вивчення проблем стосовно довготривалого безробіття зробили іноземні вчені, зокрема: Дж. Акерлоф, Л.Гроган, П.Дайамонд, Р.Джекман, А.Сміт, К.Терел тощо. З огляду на динамічність процесів на ринку праці та специфіку розвитку українського ринку праці дана тема потребує постійного вивчення.

Постановка завдання. **Метою даної статті** є дослідження сучасного стану безробіття, а також вивчення можливих шляхів оптимального залучення працівників до активної праці.

Виклад основного матеріалу. Феномен безробіття – найбільш гостра проблема, з якою стикається населення України. Ця проблема залишається ознакою переходу до ринкової економіки впродовж останніх років соціально-економічних претворень в Україні. Причиною такого розповсюдженого явища є неефективність використання робочої сили у минулому і відсутність економічних умов, які б дали змогу людям застосовувати свої навички у продуктивній роботі за пристойну плату. Саме тому це явище являється як економічною, так і соціальною проблемою. Дослідження проблеми

безробіття в Україні в сучасних соціально-економічних умовах є досить актуальним. Особливої уваги потребують питання щодо дотримання принципів гідної праці, гарантування соціального захисту, дотримання загальних прав людини в соціально-трудої сфері, впорядкування міжнародних міграційних потоків. З одного боку, безробіття вважається важливим стимулятором активності працюючого населення, а з іншого - великою суспільною проблемою. Стан ринку праці й тенденція до зростання числа безробітних свідчать про потребу прийняття термінових заходів, необхідних для вирішення проблеми зайнятості та створення робочих місць. Отже, система допомоги безробітним потребує докорінного реформування. Безробіття не може бути доцільним ні в економічному, ні в соціальному плані, оскільки його зростання створює цілий комплекс проблем: скорочується купівельна спроможність населення, бюджет втрачає платників податків, підприємство – персонал. Зростають ризик соціального напруження, додаткові витрати на підтримку безробітних. Створення в Україні цивілізованого ринку праці, який би дозволяв громадянину оперативно знайти необхідну роботу з умовами праці, що відповідають вимогам безпеки й гігієни, з гідною заробітною платою, а роботодавцю – працівників необхідної кваліфікації, можливе тільки за наявності ефективної системи працевлаштування [3]. Значної шкоди Україні завдала світова фінансова криза. Найбільшого скорочення зайнятості на початку кризи зазнали такі сектори, як промисловість та будівництво. Згідно статистичних даних, в Україні кількість офіційно зареєстрованих безробітних у 2009 році зросла на 533,7 тис. населення порівняно з 2008 роком. Поступово ця кількість почала зменшуватися, тобто прослідковується тенденція зниження рівня безробіття в країні. Проаналізувавши дані з таблиці 1 можна зробити висновок, що до 2009 року, тобто до настання світової фінансової кризи, кількість безробітних була значно меншою. Це характеризувалося економічним ростом, коли велика кількість підприємств нарощувала свої виробничі потужності та використовувала в значній мірі найману працю.

2009 рік показує значний спад як показників розвитку економічного добробуту країни, так і підвищення рівня безробіття. У 2010 році ситуація дещо покращилася і кількість безробітних знизилась на 173,2 тис. працездатного населення. Нажаль, у 2011 році показники кількості безробітних знизилися на 52,9 тис., що показало не надто стрімкий спад безробіття. Можливою причиною став новий Податковий кодекс України, а також нова пенсійна реформа, за якої велика кількість малих підприємств значно скоротила обсяги виробництва або взагалі припинила свою діяльність.

Існує багато проблем щодо статистики безробіття в Україні, які не дозволяють об'єктивно оцінювати реалії його рівня в Україні: - неможливо врахувати осіб, які втратили надію отримати робоче місце і не стоять на обліку в службі зайнятості; - статистика не враховує часткову зайнятість, тобто ті, хто примусово знаходяться у відпустках з ініціативи керівництва, вважаються зайнятими; - неправдива інформація з боку безробітних. Велика кількість працівників працює без офіційного оформлення, тому майже неможливо перевірити тих, хто отримує виплати по безробіттю й задіяний в тіньовій економіці. При цьому статистика не враховує, що саме через відсутність роботи близько 7 млн. наших співвітчизників виїхали за кордон на заробітки. Не включається до складу безробітних ні 2 млн селян, які живуть лише із присадибного господарства, ні тих, котрі працюють на «чверть ставки», ні тих, хто мають тимчасові підробітки [3]. На ринку праці України також можна виділити таку актуальну проблему, як проблема конкурентоспроможності національного ринку праці. Сучасний стан розвитку економіки України характеризується трансформаційними процесами і позитивний результат таких перетворень не може бути досягнутий без виходу на якісно новий рівень кваліфікації робочої сили та її конкурентоспроможності. Система забезпеченості кадрами має гнучко реагувати на зміни потреб виробництва, що виявляються на ринку праці. Але відсутність комплексного системного підходу до потреб кадрового забезпечення виробничої сфери як на загальнодержавному, так і на

регіональному рівні призвела до зростання невідповідності між потребою у кваліфікованих кадрах і фактичною професійно-кваліфікаційною структурою пропозиції робочої сили. Гострою на сьогодні є проблема високої частки безробітних з вищою освітою в Україні. Так як виникає питання про раціональність державної політики щодо фінансування навчання такої великої кількості місць для різних спеціальностей у системі вищої освіти. Останнім часом також постійно загострюється ситуація з зайнятістю молоді в Україні. Питома вага молоді у загальній у загальній кількості безробітних досягла 30%. Молодь становить окрему частину ринку праці і розвивається не так як увесь ринок. З одного боку, вік сприяє високій мобільності, відкритості, сміливості у зміні та пошуку роботи. З іншого, молоді не вистачає відповідного досвіду, щоб бути конкурентоспроможними на ринку праці [5]. Для підвищення конкурентоспроможності національного ринку праці необхідно змінювати ставлення до людини, систему підготовки професіоналів. Покращення якості освіти – це комплекс заходів, що розвивається разом з динамічними змінами у світі. Забезпечення конкурентоспроможності освіти сьогодні потребує: перегляду кількості і структури закладів вищої освіти, а також навчальних напрямів і спеціальностей, приведення їх у відповідність до потреб економічного розвитку; створення умов для реалізації принципу автономності вищих навчальних закладів; введення моніторингу якості освіти; забезпечення прямого зв'язку між сферою освіти та ринком праці. Також важливе значення має професійне навчання кадрів на виробництві. Таким чином, підвищення конкурентоспроможності національного ринку праці – це комплексна проблема, вирішення якої залежить від державного регулювання цих процесів. Актуальною проблемою на ринку праці України є проблема мобільності робочої сили. Трансформаційні економічні перетворення в Україні створили можливості для появи нових умов та видів мобільності робочої сили. Безпосередньою причиною трудових переміщень у кожному окремому випадку є невідповідність інтересів і вимог працівника

конкретному робочому місцю, а на макроекономічному рівні – невідповідність між існуючим розподілом робочих місць і потребами моделі соціально – економічного розвитку. У таких випадках політика держави на ринку праці має бути спрямована на скорочення рівня безробіття, тобто забезпечення можливості реалізації своєї трудової активності всім громадянам. Оскільки головною причиною безробіття є незбалансованість попиту та пропозиції робочої сили, саме тому потрібно втілювати активну політику, яка складається із заходів, які спрямовані на: - збільшення попиту на робочу силу з боку державного та приватного сектора економіки; - підвищення конкурентоспроможності робочої сили та забезпечення відповідності робочої сили і робочих місць; - вдосконалення процесу працевлаштування [3]. Вважаємо доцільним наголосити, що значний час відсутності роботи, а також зневіра знайти роботу призводять до того, що деякі люди по суті втрачають кваліфікацію і навіть бажання регулярно працювати. Ступінь негативного впливу безробіття на стан у країні залежить від конкретних параметрів економічної ситуації. В результаті чого безробіття викликає такі негативні наслідки:

- масова дискваліфікація;
- посилення соціальної напруженості;
- зниження трудової активності; -
- знецінення наслідків навчання;
- скорочення обсягів виробництва валового національного продукту;
- зростання витрат на соціальну допомогу безробітним;
- зниження податкових надходжень до державного бюджету [3].

Отже, мова йде про найгірші економічні та соціальні наслідки безробіття, подолання яких потребує спровадження заходів із боку держави. Висновки. Проблема безробіття є досить актуальною на сьогоднішній день і вимагає розробки та реалізації соціальних гарантій як від держави, так і від регіональних органів влади. Проблема безробіття – це проблема, яка потребує негайного вирішення і глибокого наукового аналізу та вироблення

на цій основі практичних рекомендацій, які можуть використовуватися для розробки і реалізації ефективної соціально-економічної політики, направленої на забезпечення продуктивної зайнятості економічно активного населення країни, зменшення рівня безробіття до мінімального соціально – допустимого рівня.

Основними напрямками вирішення проблеми безробіття в нашій країні на наш погляд можуть бути: - збільшення державного фінансування програм професійного навчання; - надання податкових пільг для підприємств з високою часткою зайнятого населення; - збільшення фінансування заходів щодо надання ефективної підтримки пошуку робочих місць безробітним; - преміювання підприємств, які сплачували страхові внески протягом більше, ніж двох років, без звільнень робітників; - надання податкових кредитів підприємствам за кожне нове створене робоче місце; - відповідність держзамовлення на підготовку спеціалістів у відповідності із реальним станом попиту на робочу силу [3]; - стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу; - надання підприємцям субсидій, премій та податкових пільг для найму додаткової робочої сили або переведення частини працівників на скорочений робочий день; - стимулювання підприємців до навчання, перекваліфікації й подальшого працевлаштування додаткової робочої сили; залучення приватного (як вітчизняного, так і іноземного) капіталу в райони зі стійким рівнем безробіття; - заходи щодо квотування робочих місць для представників найуразливіших груп на ринку праці, безвідсоткові кредити, що надаються безробітним, які започатковують власний бізнес. Отже, запровадження вище запропонованих заходів значно покращить ситуацію зайнятості на національному ринку праці, що сприятиме покращенню як економічного, так і соціального рівня розвитку суспільства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Майсюра О.М. Безробіття та наслідки його впливу на економіку країни / О.М. Майсюра// Економіка та держава. – 2010. - №8. - С.60-61.

2. Транченко Л.В. Безробіття як соціальна проблема ринкового Збірник наукових праць ВНАУ Серія: Економічні науки №4 (70) 2012 ~ 53 ~ суспільства/Л.В. Транченко// Економіка та держава. – 2012. -№4. – С.12-13.

3. Гальків Л.І. Втрати людського капіталу: чинник безробіття/ І.Л. Гальків// Економіка і регіони. – 2009. – С.110-113.

4. Основні показники ринку праці (2000-2011рр) – статистична інформація – Ринок праці – [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

5. Попов В.Ю. Дослідження ринку праці в Україні у 1990 – 2009рр./ В.Ю. Попов // Статистика України. – 2011. - №4 – С. 39-41.

References:

1. Maysyura O.M. Unemployment and the consequences of its impact on the country's economy / O.M. Maysyura // Economy and the state. - 2010. - No. 8. - P.60-61.

2. Tranchenko L. V. Unemployment as a social problem of the market Collection of scientific works VNAU Series: Economic sciences №4 (70) 2012 ~ 53 ~ societies / L.V. Tranchenko // Economy and the state. - 2012.-4. - 12-13.

3. Pebbles of L.I. Loss of human capital: factor of unemployment / IL Pebbles // Economy and Regions. - 2009. - p.110-113.

4. Main indicators of the labor market (2000-2011) - statistical information - Labor market - [Electronic resource] - Access mode: www.ukrstat.gov.ua

5. Popov V.Yu. Research of the labor market in Ukraine in 1990 - 2009 / V.Yu. Popov // Statistics of Ukraine. - 2011. - №4 - P. 39-41.